

Ret din artikel

Tekster skal rettes

Alle retter deres tekster. Professionelle skribenter som forfattere, journalister, forskere og dansklærere bliver også nødt til at genlæse deres tekst, efter de har tænkt og skrevet hele indholdsdelen. Det er som at tage et par andre briller på og skifte fokus. Rettefasen handler om sprogets flow og korrekthed i detaljerne. Det er afgørende for bedømmelsen af din opgave, at du bruger tid og energi på at rette og omformulere til sidst.

Langt de fleste læsere har svært ved at fokusere på indholdet og tekstens gode pointer, hvis de mødes med stavfejl og rodete sætninger. Du bør derfor afsætte mindst en halv time og gerne mere til at rette og justere.

Der er mange måder at rette på, og det er vigtigt, at du finder en form, der passer dig. I dette afsnit deles rettearbejdet op i to faser, hvor du først ser på formuleringer og klarhed på sætningsniveau og derefter fokuserer på sproglig korrekthed. Ved at opdele det sådan undgår du at skulle rette komma- og stavfejl igen, hvis du ender med at omformulere hele sætningen. Man kan enten rette teksten på de to niveauer sætning for sætning, afsnit for afsnit eller hele teksten på én gang. Find den form, der passer dig bedst, men vær opmærksom på at nå hele teksten igennem med samme grad af fokus og opmærksomhed. Jo mere du træner at rette dine egne tekster, desto bedre vil du skrive fra starten.

Formuleringer og klarhed

Det er umuligt at lave en komplet guide til et flot sprog. Grundlæggende vurderes formuleringer dog på, om sproget er klart og flydende. Med klart menes, at det budskab, du vil formidle, står tydeligt for læseren. Med flydende menes, at læseren glider gennem teksten uden at skulle stoppe op, læse igen og finde rundt i sætningen for at forstå den.

Genlæs knudrede eller svære sætninger, og overvej følgende punkter:

Klarhed

Når du ser efter klarhed i en sætning, skal du overveje præcis, hvad læseren skal forstå. Prøv at formulere det så enkelt som muligt.

Fx: *Der er rigtig mange steder i novellen, hvor sproget, der tit er meget beskrivende, bliver meget ekstremt detaljeret.*

En mere klar udgave:

→ *Novellens beskrivende sprog bliver flere steder ekstremt detaljeret.*

Ét udsagn i hver sætning

Det er forvirrende, hvis man forsøger at komme med flere pointer i én sætning. Hav fokus på dine lange sætninger og overvej, om de med fordel kunne opdeles i flere.

Fx: *Det er skribentens holdning, at der er for mange i dag, der skal sige undskyld, og at årsagen til det angiveligt er, at den politiske korrekthed, som nok kommer fra USA, præger Danmark rigtig meget.*

Et fokus i hver sætning:

→ *Det er skribentens holdning, at alt for mange siger 'undskyld' i dagens Danmark. Årsagen skal angiveligt findes i den politiske korrekthed. Traditionen for politisk korrekthed kommer fra USA og har, ifølge skribenten, påvirket Danmark i de senere år.*

Ordvalg og variation

De ord, du vælger at bruge i sætningerne, skal selvfølgelig være meningsfulde i sammenhængen. Når det er sagt, kan du gå videre og overveje, om det netop skal være dét ord – og om du gentager ordene for tæt på hinanden (mangel på variation).

Fx: *I de to digte er der rigtig mange metaforer, men metaforerne i de to digte ligner ikke rigtig hinanden.*

Variation og ordvalg:

→ *Der er mange metaforer i begge digte, men de ligner ikke hinanden.*

Tale- og chatsprog

Der er forskel på tale-, chat- og skriftsprog. Det forventes, at du kan formulere dig i et professionelt skriftsprog. Vær derfor opmærksom på ord og vendinger, der kan fungere som talesprogsmarkører: "jo", "meget", "lidt", "ligesom", "nok", "sådan", "som der" osv. En anden faldgrube er chatsprogstræk, der ofte ses som udeladelse af subjekt og brug af interne forkortelser.

Fx: *Der er lissom lidt for mange klichéer i en film, når man nærmest slet ik bliver overrasket. Syns det tit virker som en dårligere film så.*

Fra tale- til skriftsprog:

→ *Der er for mange klichéer i en film, når publikum på intet tidspunkt overraskes. Jeg mener, at det er tegn på, at filmen er af lavere kvalitet.*

Ordsprog og vendinger (idiomatiske udtryk)

Hvis du bruger et ordsprog eller et idiomatisk udtryk, er det en god idé at slå det op. Betydningen eller ordlyden i udtrykket kan være en anelse anderledes, end du har opfattet det. Det kan medføre, at din pointe bliver fordrejet eller helt forkert.

Fx: *Nogle gange må man erkende, at livet ikke er lut og lagkage.*

Slå op og ret:

→ *Nogle gange må man erkende, at livet ikke er lutter lagkage.*

Fx: *Hun gik for ludderkoldt vand.*

Slå op og ret:

→ *Hun gik for lud og koldt vand.*

Sproglig korrekthed

Når du skifter fokus til sproglig korrekthed, er det væsentligt, at du fokuserer på dine egne svagheder. Hvis du på forhånd ved, at fx kommaer, r-ender og hans/sin er svært for dig, bør du have fokus på netop de fejltyper. Vær derfor meget opmærksom på, hvilke fejltyper din lærer vedholdende har påpeget i tidligere opgaver.

Skema over typiske fejltyper

Det er umuligt at opliste alle fejltyper, men her er et udvalg, der hyppigt optræder i eksamensbesvarelser. Reglerne er kun kort og overfladisk beskrevet i skemaet. Slå op i din ordbog, hvis du ikke kan finde eller løse dit problem her.

Fejltype	Regel	Eksempel
Præsens r-ender	r-fejlen opstår, når man ikke kan høre forskel på, om et verbum ender på 'er' eller 'rer' (køre – kører).	Verbet i nutid (præsens): <i>Han kører bil</i>
	Reglen er, at verberne i nutid har et 'r' til sidst, mens det i navneform (infinitiv) <i>ikke</i> har et 'r' på i endelsen.	Verbet i navneform (infinitiv): <i>Jeg elsker at køre bil</i>
	De fleste bruger 'spise-reglen' som huskeregel, fordi man med 'spise' godt kan høre forskel på endelserne (spise – spiser).	
Sammensatte ord	Sammensatte ord skrives på dansk som ét ord, også selvom der indgår engelske ord, forstærkende udtryk eller lange sammensætninger.	<i>Kommunaldirektør</i> <i>Kæmpestor</i> <i>Teamkoordinator</i> <i>Medarbejderudviklings-</i> <i>samtaleskema</i>
	Vær opmærksom på, om det faktisk er et sammensat ord, du er i tvivl om: "En tysklærer" (en lærer, der underviser i sproget tysk). "En tysk lærer" (en lærer fra Tyskland).	
Hans/sin	Hans/sin angiver et ejerforhold, og du skal derfor undersøge, hvem der 'ejer' noget i sætningen.	<i>Han skrev sin artikel</i> (her skrev han sin egen artikel)
	Brug <i>sin</i> , når den, der ejer noget, er grundled (subjekt) i sætningen.	<i>Han skrev hans artikel</i> (her skrev han klasse-kammeratens artikel)
	Brug <i>hans</i> , hvis det er en anden person, der ejer noget.	
Ad/af	<i>Ad/af</i> -fejl opstår, fordi vi ikke kan høre forskel på de to ord.	<i>Hun var knust af sorg</i> <i>Tag studenterhuen af hovedet</i>
	<i>Af</i> bruges om årsag, anledning eller om bevægelsen væk fra noget.	<i>Han løb ned ad gangen</i>
	<i>Ad</i> bruges, når noget skal langs med, hen over eller gennem noget.	<i>De stod tæt op ad hinanden</i> <i>Hun lo ad ham</i>

Ligge/lægge	Forskellen på ligge og lægge er, at <i>ligge</i> bruges uden genstandsled (objekt), mens <i>lægge</i> bruges med genstandsled (objekt).	<i>Hønen ligger på ægget</i> (passivt)
	Man kan også sige, at <i>ligge</i> er en tilstand, mens <i>lægge</i> er en handling.	<i>Hønen lægger et æg</i> (aktivt)
Nød/nødt	I sætningen <i>Jeg er nødt til at bede dig om at gå</i> , er der 't' på ordet 'nødt'. Det kan ikke høres (pga. det efterfølgende 'til') og skrives derfor ofte fejlagtigt som 'nød'.	<i>Du er nødt til at skrive artiklen færdig nu</i> (adjektivet/tillægsordet 'nødt')
		<i>Jeg nød at gå til termins-prøve</i> (verbet/udsagnsordet 'at nyde' i datid)
		<i>Det feder ikke at spise en nød</i> (substantivet/ navne-ordet 'nød')
Får/for	Det lydelige sammenfald mellem 'for' og 'får' kan give problemer. <i>Får</i> er nutidsformen af udsagnsordet (verbet) 'at få' (med mindre der er tale om det uldne pattedyr).	<i>Jeg får helt sikkert 12 i dansk, <u>for</u> der er ikke en eneste fejl i min kronik</i>
	<i>For</i> kan både være forholdsord (præposition), biord (adverbium) og et bindeord (konjunktion).	
	Byt evt. ud med navneformen "at få" for at tjekke, hvilket ord du bruger.	
Nogen/nogle	Nogen og nogle udtales stort set ens, men der er en betydningsmæssig forskel.	<i>Der er ikke nogen (som helst) i min klasse, der går før tid til skriftlig dansk</i>
	<i>Nogen</i> betyder "nogen som helst" eller "nogen overhovedet".	
	<i>Nogle</i> betyder "et par", "enkelte" eller "en del".	<i>Nogle (et par stykker) er dog smuttet lidt før til eksamen i engelsk</i>
	(Tjek, hvilket ord du skal bruge ved at indsætte betydningerne).	

Kommaregler – de mest basale

Nedenstående oversigt er ikke et udtømmende overblik over kommareglerne – det er en samling af de mest basale regler.

Komma mellem helsætninger	En helsætning er den del af en sætning, som kan stå alene. Der sættes altid komma mellem helsætninger, hvor et punktum er erstattet af ord som <i>og</i> , <i>eller</i> , <i>for</i> , <i>men</i> , <i>så</i> , fordi indholdet i de to helsætninger hænger tæt sammen.
	Eksempler: — <i>3g'erne dansede lanciers, og forældrene klappede.</i> — <i>Eksamensplanen skulle offentliggøres, og alle var spændte.</i> — <i>Kronikopgaven er spændende, men det er essayet også.</i>

Komma foran ledsætninger (valgfri)	En ledsætning er en sætning, som ikke kan stå alene. Du kan bruge ikke-prøven til at afgøre, om der er tale om en ledsætning: Hvis der indsættes 'ikke' i sætningen, så vil det altid optræde <i>før</i> verbet. Du skal altid sætte tegn efter en ledsætning. Du bestemmer selv, om du vælger at sætte komma foran en ledsætning, men du skal være konsekvent gennem hele teksten. Nedenfor er der sat komma foran ledsætningerne. Eksempler: — Vil du forklare, <u>hvad appelformen logos betyder?</u> — Hun ved ikke, <u>hvad forskellen på en metafor og en sammenligning er.</u> — Jeg forklarede, <u>at der findes 5 nyhedskriterier.</u>
Opremsningskomma	Der sættes komma mellem sideordnede led. Mere konkret skal der komma foran led, hvor der kan indsættes <i>og</i>, <i>eller</i>, <i>men</i>: Eksempler: — Studenterhuen er både hvid, rød og sort. — Festen afholdes torsdag, fredag eller lørdag. — Eksamensperioden er nogle gange stressende, andre gange opløftende.
Komma ved selvstændige sætningsled	Selvstændige sætningsdele kan normalt udelades, uden at sætningen bryder sammen. Hvis et eller flere ord i en sætning ønskes fremhævet, vil komma rundt om sætningsdelen kunne understrege dette. Eksempler: — Man kan, <u>muligvis</u>, se duen som et symbol på fred. — Man påstår, at brugen af Facebook vil falde med 30 %, <u>svarende til niveauet for 5 år siden.</u> I begge eksempler er det frivilligt, om der skal være komma de markerede steder. Vær særlig opmærksom på ikke at være for rundhåndet med kommaer som i det første eksempel. Der er risiko for, at teksten kommer til at fremstå for snakkende. Der skal desuden være komma før og efter led i en sætning, som kunne have en parentes rundt om sig: — Taler er skrevet af Johanne Schmidt-Nielsen, som er medlem af Enhedslisten. — Forfatteren er gift med en franskmænd, som har to voksne børn.
Komma i titler og datoer	Der sættes komma mellem titler, akademiske grader og adresser: — Nina Schmidt, professor i økonomi ved Århus Universitet. — Anders Andersen, Andersens Vej 45, 4. th., 3330 Aaby. — Teksten er udgivet i Politiken, 25/5 2014.
Et par hurtige huskereglar	— Komma foran <i>men</i>. — Komma foran <i>at</i> – dog ikke før udsagnsord i navneform. — Komma her: Læreren mener, at eleverne er meget dygtige. — Ikke komma her: Eleverne elsker at skrive artikler. — For det meste: Komma foran <i>som</i> og <i>der</i>, hvis de kan erstatte hinanden. — Komma foran <i>hv</i>-ord (<i>hvordan</i>, <i>hvis</i>, <i>hvornår</i>, <i>hvem</i>, <i>hvorfor</i> osv.).

Skriftlig eksamen i dansk – stx og hf
af Maja Bødtker-Hansen og Susan Mose

2. udgave 2. oplag 2019
© 2019 Gyldendal A/S

Forlagsredaktion: Gitte Skov Andersen
Manuskriptredaktør: Eva Lundby
Pædagogisk faglig konsulent: Gitte Tilling
Omslag: Rasmus Koch Studio
Grafisk koncept og layout: Rasmus Koch Studio
Bogen er sat med *Warnock* og *AkzidenGrotesk*
ISBN: 978-87-02-28177-4
Bogen er trykt hos laserTryk.dk

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner,
der har indgået aftale med Copydan Tekst & Node, og kun
inden for de i aftalen nævnte rammer.

www.gyldendal-uddannelse.dk

Andre bøger i serien *Forløb i dansk*:

Fortællingens spejl – Grundforløb i dansk
af Mischa Sloth Carlsen

Det moderne gennembrud #MeToo
af Maja Bødtker-Hansen og Susan Mose

